

ZONDAG 28.

Nu volgt het tweede sacrament van het Nieuwe Testament, dat in de Heilige Schrift genoemd wordt: Het Avondmaal des Heeren, 1 Kor. 11 : 20; de tafel des Heeren, 1 Kor. 10 : 21; de breking des broods, Hand. 2 : 42 en 20 : 7; het brood en de drinkbeker der dankzegging, 1 Kor. 10 : 16. Ook bij dit sacrament moet men letten op: 1. het uiterlijk teken, en 2. op de geestelijke zaak, die daardoor a. betekend, en b. verzegeld wordt.

Vraag 75: Hoe wordt gij in het Heilige Avondmaal vermaand en verzekerd, dat gij aan de enige offerande van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al Zijn goederen gemeenschap hebt?

Antwoord: Alzo dat Christus mij en alle gelovigen tot Zijn gedachtenis, van dit gebroken brood te eten, en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft; en daarbij ook belooft a): ten eerste, dat Zijn lichaam zo zeker voor mij aan het kruis geofferd en gebroken, en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de ogen zie, dat dit brood des Heeren mij gebroken, en de drinkbeker mij meegegeeld wordt. Ten andere, dat Hij Zelf mijn ziel met Zijn gekruiste lichaam en vergoten bloed zó zeker tot het eeuwige leven spijst en laaft, als ik dit brood en de drinkbeker des Heeren - als zekere waartekenen van het lichaam en bloed van Christus - uit de hand des dienaars ontvang en met de mond geniet.

a) Matth. 26 : 26-28, Mark. 14 : 22-24, Luk. 22 : 19v., 1 Kor. 10 : 16v., id. 11 : 23-25, id. 12 : 13.

Verklaring van Vraag 75.

Lansbergen: „Zoals aardse vaders degenen die zij in hun gezin opgenomen hebben, zolang zij leven, voortdurend mild voeden, hetzelfde doet ook onze hemelse Vader. Want wanneer Hij ons in het gezelschap van Zijn Kerk opgenomen heeft en ons door de Doop die weldaad verzegelt, dan verschaft Hij ons voortdurend de spijs, waardoor Hij ons in dit leven onderhoudt en bewaart, tot welk leven Hij ons door Zijn Woord (weder)geboren heeft. En dit doet Hij op een zeer milde wijze, omdat Hij ons niet voor knechten, maar kinderen houdt. Ja, daarmee nog niet tevreden, verzekert Hij ons deze mildheid ook nog, door ons daarvan een (onder)pand te schenken. Want tot dat doel heeft Hij onder het Nieuwe Testament het tweede sacrament door (middel van) Zijn eniggeboren Zoon ingesteld, n.l. het Heilig Avondmaal, waarin Christus betuigt, dat Hij dat levendmakende Brood is, waardoor onze zielen gevoed worden tot de ware en Godzalige onsterfelijkheid" (vgl. N.G.B., art. 35).

Aangezien vanwege de grote verborgenheden ervan en omwille van de diverse verschillen die erover bestaan, dit stuk van het Avondmaal des Heeren een bredere uitlegging vereist, zo laat ons tot verklaring van de Catechismus - nu hij handelt over het Avondmaal - deze volgende Vragen in het algemeen behandelen.

1. Wat het Avondmaal des Heeren is, en over de verschillende namen van dat sacrament. Tot welke doeleinden het ingesteld is.
2. Waarin het van de Doop verschilt.
3. Een uitleg van de (instellings)woorden van het Avondmaal; en een beknopt bewijs van de rechtzinnige opvatting, waarbij tevens over de transsubstantiatie en de

consubstantiatie gehandeld wordt

4. De uitdrukkingen, zoals die in de Schrift en in de Kerk inzake in het Avondmaal des Heeren in gebruik zijn.
5. Welke het wettige gebruik van het Avondmaal is.
6. Wat de goddelozen in het Avondmaal ontvangen, of: over het eten der goddelozen.
7. De tegenstelling tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis; en waarom de Mis behoort te worden afgeschaft
9. Wie aan het Avondmaal behoren te gaan en toegelaten te worden.

1. Wat het Avondmaal des Heeren is, en over de verschillende namen voor dat sacrament.

Allereerst willen wij nagaan, met welke namen het Avondmaal des Heeren aangeduid wordt, om daarna beknopt te beschrijven, wat het Avondmaal is. Deze uiterlijke ceremonie heet „het Avondmaal des Heeren", 1 Kor. 11 : 20, naar de omstandigheid van de eerste instelling, die plaatsvond onder het eten van het Avondmaal; welke tijdsomstandigheid later door de gemeente veranderd is, overeenkomstig haar vrijheid in dezen. Want deze ceremonie is door Christus, om enig toeval, niet des morgens of des middags, maar des avonds ingesteld, n.l. om het eten van het paaslam, dat volgens de wet tussen twee avonden moest gegeten, en door dit nieuwe sacrament zou afgeschaft worden.

Het wordt ook door Paulus de Tafel des Heeren genoemd, 1 Kor. 10 : 21. Het is daarna genoemd synaxis, d.w.z. samenkomst, omdat het in de samenkomsten der gemeente gevierd werd. Want bij het eerste Avondmaal waren het al de discipelen tot wie Christus zeide: „Neemt, eet"; en: „Drinkt allen daaruit!"

En dat het ook ten tijde van de Apostelen in de samenkomst der gemeente placht gehouden te worden, betuigen Paulus' woorden in 1 Kor. 11 : 20: „Als gij dan bijeen tezamen komt, dat is niet des Heeren Avondmaal eten", en in vers 33: „Zo dan, mijne broeders, als gij tezamen komt om te eten, verwacht elkander." En het doel waartoe de Apostel betuigt, dat het Avondmaal ingesteld is, als hij (in 1 Kor. 10 : 17) zegt: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam ", bewijst voldoende, dat er velen moesten bijeenkomen om het Avondmaal te houden, aangezien het een teken en band der onderlinge liefde tussen velen behoort te zijn.

Ook is het genoemd „eucharistia", d.w.z. dankzegging, omdat het een publieke ceremonie van dankzegging is.

Ook wordt het door de kerkvaders vaak „sacrificium" genoemd, d.w.z. een offerande, niet een zoenoffer of verdienende offerande, zoals de Rooms en verzinnen, maar een dankoffer, d.w.z. een publieke verkondiging en grootmaking van Christus' offerande.

Bastingius. Daarom wordt dit sacrament tegenwoordig ten onrechte „sacrament des altaars" genoemd. Want hoewel die naam bij enkelen van de kerkvaders bekend was, die intussen niet aan de dwaling van het pausdom of aan iets dergelijks dachten, toch hebben de Apostelen die naam niet gekend. En de kerkvaders hebben onder het altaar niets anders verstaan dan de Tafel of verheven plaats, waar die zaken neergelegd werden, die afgezonderd waren tot het gebruik des Avondmaals, en die daar gegeven werden en dienden tot de gemeenschappelijke maaltijd, die uit liefde aan de armen mét de rijken bereid werd. Want zij hebben goed geweten, dat wij onder het Nieuwe Testament ná Christus' komst, geen altaar meer hebben op de manier van het Oude Testament, maar dat Christus Zelf alleen ons Altaar is, op en door Wie wij onze geestelijke offeranden Gode moeten offeren, Hebr. 13 : 15. Tenslotte is het „missa"

genoemd, of naar de offers die door de rijken ten behoeve van de armen gezonden werden, of naar het verlaten van de vergadering. Maar over dit woord zal later nog breder gehandeld worden. Maar wij houden vast aan de naam, die in de Schrift bekend is, en noemen dit sacrament het Avondmaal des Heeren.

Gaan we nu over tot de definitie. Deze kan op grond van de Catechismus, Vraag 75, als volgt luiden: „*Het Avondmaal des Heeren is een ceremonie of breking van het brood, en uitdeling van de drinkbeker, door Christus tot Zijn gedachtenis ingesteld, en de gelovigen bevolen, Die daarbij toegezegd heeft*”, enz. Het zou ook als volgt, wat korter omschreven kunnen worden: Het Avondmaal des Heeren is een uitdeling en ontvangst van het brood en de wijn, door Christus aan de gelovigen bevolen, opdat Hij door deze tekenen betuigen zou, dat Hij Zijn lichaam voor hen in de dood overgeleverd en Zijn bloed uitgestort heeft, en dat Hij hun dat te eten en te drinken geeft „behouden.” tot een spijs en drank des eeuwigen levens; dat Hij in hen wonen, hen levend maken en wederbaren wil in eeuwigheid.

Dit sacrament bestaat dus uit de ceremonie en de belofte, aan de ceremonie verbonden. De ceremonie en de tekenen zijn: dat het brood gebroken en gegeten, en de wijn uitgegoten en gedronken moet worden, of: het breken en eten van het brood, en het uitgieten en drinken van de wijn. De belofte, aan de ceremonie gehangen, zijn de woorden van Christus: „Dat is Mijn lichaam; deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.”

En daarmee wordt de zaak, door de ceremonie betekend, verklaard, en de gebruikers bij het wettig gebruik toegeëigend, n.l. het waarachtig gekruisigde lichaam en het waarachtig vergoten bloed van Christus; zo ook het eten en drinken ervan, d.w.z. onze vereniging met Christus door het geloof, waardoor wij - Hem en al Zijn weldaden deelachtig geworden (zijnde) - uit Hem, zoals de ranken uit de wijnstok, het eeuwige leven scheppen. Aan deze onze vereniging of gemeenschap met Christus herinnert ons niet alleen de belofte, die bij het teken gevoegd is, zodat het teken het vermogen bezit om te verzegelen, maar ook de overeenkomst van het teken met de betekende zaak; waardoor ons vooral deze twee zaken voorgesteld worden, n.l. de offerande van Christus, én de gemeenschap met Hem, omdat het brood niet alleen gebroken, maar ook ons te eten gegeven wordt.

Het breken van het brood is een (onder)deel van de ceremonie, omdat het door Christus en de Apostelen bevolen en gebruikt is; en daarmee komt een deel van de betekende zaak overeen, n.l. het breken van Christus' lichaam, over welke betekenis Paulus spreekt (in 1 Kor. 11 : 24): „Dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt.” Zo betekent ook de scheiding van de wijn, van het brood de harde dood, waardoor Christus' bloed van Zijn lichaam gescheiden en weggetrokken werd.

2. Tot welke doeleinden het Avondmaal des Heeren is ingesteld.

Deze doeleinden zijn voornamelijk deze:

1. Opdat het een bevestiging zijn zou van ons geloof, d.w.z. opdat het een zekere betuiging zou zijn van onze gemeenschap en vereniging met Christus. Want daardoor worden wij, als door een Goddelijk getuigenis en bewijs, uitgelokt of genodigd om een vast geloof te schenken aan deze Goddelijke belofte, dat n.l. Christus met Zijn lichaam en bloed ons zó waarachtig voedt ten eeuwigen leven, als wij uitwendig de tekenen uit de hand van de dienaar ontvangen. Want Gods Zoon is Zelf waarachtig en wezenlijk in het Avondmaal tegenwoordig en de tekenen gevende. Daarmee betekent Hij, dat Hij u Zijn weldaden zo zeker toe-eigent, alsof Hij u deze tekenen Zelf uit de hemel schonk. Zoals ook van Christus geschreven staat, dat Hij er meer doopte van Johannes, terwijl Hij toch niet Zelf doopte, maar door (middel van) Zijn discipelen, Joh. 4 : 1v.

En wanneer het geloof ziet op de belofte die bij de tekenen gevoegd is, dan twijfelt het er niet aan, of de betekende zaken die in het Evangelie beloofd zijn, zijn bij de gelovigen en bij degenen die deze uiterlijke tekenen wettig ontvangen tegenwoordig en worden tegelijk gegeven, 1 Kor. 10: 16: „Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap aan het lichaam van Christus?" Dus is deze maaltijd (zoals de N.G.B. in Art. 35 zegt) een geestelijke tafel, waaraan Christus Zichzelf met al Zijn goederen aan ons mededeelt, en ons daaraan zowel Zichzelf als de verdiensten van Zijn lijden en sterven te genieten geeft, daar Hij onze arme troosteloze ziel voedt, versterkt en vertroost door het eten van Zijn vlees, en ze verkwikt en vermaakt door de drank van Zijn bloed.

2. Opdat het een betuiging zijn zou tussen Christus en de gemeente, d.w.z. een openbare belijdenis van ons geloof, en een openbare dankzegging en verplichting tot eeuwige grootmaking van deze weldaad, Luk. 22 : 19: „Doet dat tot Mijn gedachtenis", 1 Kor. 11 : 26: „Zo dikwijls als gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt." Deze gedachtenis en verkondiging geschiedt innerlijk in het hart door het geloof, en uiterlijk in de gemeente door openbare belijdenis en dankzegging, zodat dit a.h.w. een dubbele gedachtenis is, n.l. des geloofs en der dankbaarheid.

3. Opdat het een openbare onderscheiding en kenmerk zijn zou, waardoor de christelijke kerk onderscheiden wordt van andere heidenen en sekten. Want de Heere heeft Zijn Avondmaal voor Zijn discipelen ingesteld, en niet voor anderen.

4. Opdat het een band der liefde zijn zou. Want het Avondmaal getuigt, dat allen die het wettig gebruiken, tezamen leden worden van één lichaam, onder één Hoofd, n.l. Christus; zoals Paulus (in 1 Kor. 10 : 17) zegt: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn." Voor het feit, dat de leden elkaar niet haten, vergelijk men de N.G.B., art. 35.

5. Opdat het als een zenuw of band zou zijn, waardoor de publieke samenkomsten vastgebonden en onderhouden worden. Want het Avondmaal is ingesteld, opdat het in een vergadering - hetzij groot of klein - zou gehouden worden. Daarom heet het een synaxis, d.w.z. samenkomst. En Christus gebiedt nadrukkelijk in Matth. 26 : 29: „Drinkt allen daaruit", en Paulus (in 1 Kor. 11 : 33): „Als gij tezamen komt om te eten, verwacht elkander."

Hieruit kan men de conclusie trekken, *dat het Avondmaal des Heeren niet door één persoon apart mag gevierd worden.* Want:

1. Een apart Avondmaal is geen gemeenschap noch teken van gemeenschap.
2. Het is geen publieke eucharistia, of dankzegging der gemeente.
3. Zo wordt een gemeenschappelijk goed tot een speciaal nut of gebruik gesteld. Want Christus, met al Zijn weldaden, is niet iemands eigendom in het bijzonder, maar komt aan alle gelovigen gemeenschappelijk toe.
4. Het gebeurt, in strijd met de instelling van Christus, Die al Zijn huisgenoten tot het Avondmaal geroepen heeft, tot zelfs Judas toe.
5. Dat sommigen van het Avondmaal wegblijven, die dat wel hadden kunnen vieren, maar het uitstellen totdat zij ziek worden, geschiedt ongetwijfeld uit een verkeerd oogpunt: óf omdat zij het Avondmaal niet met anderen gebruiken willen, óf omdat ze denken dat zij nimmer waardig genoeg ervoor zijn. Maar zij allen zijn waardig genoeg, die geloven dat zij door de dood van Christus verlost zijn van de eeuwige verdoemenis, en begeren in alle Godzaligheid hoe langer hoe meer toe te nemen. Kortom, wanneer het Avondmaal door één alleen genoten wordt, dan geschiedt zoiets in strijd met het gebruik, de naam, de instelling en het karakter van dit sacrament. Tegen het eerste en voornaamste doel heeft men bezwaren.

Eerste bezwaar: Het voornaamste doel waartoe Christus het Avondmaal ingesteld heeft, is tot Zijn gedachtenis. Daarom moet men geen ander voornaam doel stellen, n.l. de bevestiging des geloofs.

Antwoord:

1. De gedachtenis aan Christus dient tot bevestiging van het geloof. Wanneer wij dus zeggen dat de geloofsbevestiging het voornaamste doel is, dan wordt daarmee de gedachtenis aan Christus niet uitgesloten. De gedachtenis van Christus is het geheel. Want het bevat de gedachtenis des geloofs en der dankbaarheid in zich, als delen die ertoe behoren. Daarom is deze conclusie precies als wanneer men zeggen zou: Pieter is een mens, daarom is hij geen lichaam.

2. Ja, daarentegen besluiten wij hieruit: Omdat de gedachtenis van Christus het voornaamste doel is, daarom is ook de geloofsbevestiging het voornaamste. Want wanneer Christus ons deze ceremonie voorstelt tot Zijne gedachtenis, dan stelt Hij ze ook voor tot bevestiging van het geloof, aangezien deze bevestiging niets anders is dan een gelovig gedenken aan Christus en aan al Zijn weldaden.

Tweede bezwaar: God bevestigt ons geloof door de Heilige Geest, zoals de Apostel verklaart in 2 Kor. 1 : 2v.: „Die ons met u bevestigt in Christus en Die ons gezalfd heeft, is God; Die ons ook heeft verzegeld en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven.” Daarom doet Hij dit niet door het Avondmaal des Heeren.

Antwoord: De Heilige Geest is de eerste en voornaamste Oorzaak, Die de geloofsbevestiging in ons werkt; en het Avondmaal is als het ware een instrument, waardoor het gewrocht wordt. Maar het is geen goede conclusie, wanneer men de tweede oorzaak of het instrument zou willen wegnemen, omdat de eerste en voornaamste Oorzaak eerst gesteld wordt; dat zou zijn, alsof men sprak: God voedt ons, daarom voedt het brood ons niet. Echter bevestigt en verzegelt ons de Heilige Geest, maar door (middel van) het Woord en de sacramenten.

3. Waarin het Avondmaal verschilt van de Doop.

Hoewel ons in de Doop en het Avondmaal dezelfde weldaden verzegeld en meegedeeld worden, n.l. de geestelijke inplanting in, en gemeenschap met Christus, alsook de gehele weldaad van het zaligworden, waarvan de Apostel zegt in 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt, en wij zijn allen tot énen Geest gedrenkt” -, toch verschillen deze sacramenten in tal van opzichten, zoals:

1. In de ceremoniën of uiterlijke manier van bediening.

2. In de betekenis van de ceremoniën. Want hoewel, zoals gezegd, door beide sacramenten dezelfde weldaden betekend worden, toch is de manier óm ze te betekenen verschillend. Wel is het dezelfde gemeenschap aan Christus, n.l. het afwassen der zonden door Zijn bloed, hetwelk in de Doop, en het eten en drinken van Zijn lichaam en bloed, dat in het Avondmaal geschiedt. Maar het afwassen der zonden wordt afgebeeld en verzegeld door het dopen van het lichaam in het doopwater; en het eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus, door het eten en drinken van het brood en de wijn in het Avondmaal.

3. In het doel dat aan elk van deze sacramenten speciaal eigen is. Want de Doop is een teken, dat wij in het verbond Gods opgenomen worden; en het Avondmaal, dat wij in dit verbond blijven. Of: de Doop is een teken van de wedergeboorte en van de ingang in de Kerk en in het verbond Gods, het Avondmaal is een teken van de voeding, volharding en bewaring van hen, die eenmaal in de Kerk ingegaan zijn. Want een mens moet eerst wedergeboren worden uit de Heilige Geest; en daarna ook gevoed

worden met het lichaam en bloed van Christus. De Doop is een sacrament van de wedergeboorte, en het Avondmaal van de voeding. Intussen is het één en dezelfde Christus, Die ons tot het eeuwige leven wederbaart en voedt.

4. In de manier van bediening. Want tot een wettig gebruik van de Doop is het voldoende, dat men wedergeboren is. Daarom wordt hij ook aan allen bediend, die de Kerk voor wedergeboren houden kan; zoals daar zijn de volwassenen, die het geloof belijden en boetvaardigheid tonen, en de kleine kinderen, die in de gemeente geboren zijn. Maar het Avondmaal vereist ook, dat zij die het zullen vieren, hun geloof belijden, zichzelf beproeven, de dood des Heeren verkondigen en dankzegging doen, zoals er geschreven staat in 1 Kor. 11 : 24, 26 en 28: „Doet dat tot Mijne gedachtenis. Zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt. Maar de mens beproeve zichzelf, en ete alzo van het brood en drinke van den drinkbeker.” Daarom behoort de Doop aan de gehele gemeente, zowel aan de kleine kinderen als aan de volwassenen bediend te worden, maar het Avondmaal uitsluitend aan de volwassenen. Want alleen zij kunnen zichzelf beproeven en de dood des Heeren verkondigen.

5. In de volgorde van ontvangst. Want de Doop moet voorafgaan en het Avondmaal volgen; d.w.z. de Doop moet zowel aan de volwassenen als aan de kleine kinderen bediend worden tot het gebruik van het Avondmaal. Maar het Avondmaal is uitsluitend voor hen, die gedoopt zijn, en dan niet direct na hun Doop, maar wanneer zij belijdenis des geloofs afgelegd en boetvaardigheid betoond hebben. Daarom werden in de Oud christelijke kerk, na de beëindiging van de prediking en vóór de bediening van het Nachtdmaal de afgesnedenen en bezetenen weggezonden, en ook de catechumenen, d.w.z. zij die in de voornaamste stukken van de Christelijke religie onderwezen werden, maar nog niet gedoopt waren in hun kindsheid; of die dat wel waren, maar toch nog niet voldoende verstonden van de fundamente des geloofs. Zo werden vroeger de onbesnedenen niet toegelaten tot de offers en ceremoniën. En als zij die gedoopt zijn, nog niet tot het Nachtdmaal toegelaten mogen worden, voordat zij hun geloof belijden en boetvaardigheid betonen, met welk recht zouden dan de ongeregelde mensen kunnen toegelaten worden, die wel gedoopt zijn, maar een leven leiden als honden en varkens!

6. Het Avondmaal wordt dikwijls herhaald. Want de verkondiging van Christus' dood dient dikwijls herhaald te worden, volgens Zijn eigen bevel: „Doet dat zo dikwijls als gij dien drinken zult, tot Mijne gedachtenis.” En volgens het bevel van de apostel Paulus (in 1 Kor. 11 : 25v.): „Want zo dikwijls als gij dit brood eten en dezen drinkbeker drinken zult, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.” Zo vereisen ook de bevestiging des geloofs inzake de eeuwigdurendheid van het verbond, en de verzameling der gemeente en haar gemeenschap in de liefde, dat dit sacrament dikwijls herhaald wordt; zoals ook het Pascha om die redenen jaarlijks gevierd werd. Maar de Doop moet niet herhaald worden, zomin vroeger de besnijdenis herhaald werd. Enerzijds omdat dit nergens in de Schriften geboden is. Maar daar heet het van degenen die eenmaal gedoopt zijn, wanneer zij geloven, dat zij door de Doop verzekerd worden van de genade Gods en van hun zaligheid. Anderzijds omdat de Doop een teken is van de opneming in Gods verbond, dat wanneer het eenmaal gesloten is, nooit weer verbroken wordt, maar steeds vast blijft, wanneer men zich bétert en bekeert.

Want de gaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk (Rom. 11 : 29). En wanneer men soms gevallen is en zich dan opnieuw bekeert, wordt er geen nieuw verbond gesloten, maar dan wordt het eenmaal opgerichte verbond weer vernieuwd en bevestigd. Daarom mag ook het teken van het verbond, dat eenmaal opgericht is, niet weer herhaald worden, opdat de allerstandvastigste wil en waarheid van God niet

betwijfeld of verduisterd worde. Dus al is het zo, dat van het Avondmaal geldt: „Doet dat zo dikwijls" enz., toch wordt op die wijze niet over de Doop gesproken, maar als volgt (in Rom. 6 : 3 en 10): „Weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijnen dood gedoopt zijn? Want dat Hij gestorven is, dat is Hij der zonde eenmaal gestorven", en (Mark. 16 : 16): „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.”

4. Over de betekenis van de instellingswoorden van het Avondmaal des Heeren.

Vraag 76: *Wat wil het zeggen: het gekruiste lichaam van Christus eten en Zijn vergoten bloed drinken?*

Antwoord: Het betekent niet alleen met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen^a), maar ook daarbenevens door de Heilige Geest, Die tezamen in Christus en in ons woont, alzo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden b), dat wij - al is het, dat Christus in de hemel is c) en wij op de aarde zijn - nochtans vlees van Zijn vlees en been van Zijn gebeente zijn d), en dat wij door één Geest (als leden van een lichaam, door één ziel) eeuwig leven en geregeerd worden.

- a) Joh. 6 : 35, 47, 51, 53v.
- b) Joh. 6 : 55v., Ef. 3 16v., 1 Joh. 3 : 24, Rom. 8 : 9.
- c) Hand. 1 : 9 en 11, id. 3 : 21, 1 Kor. 11 : 26.
- d) Ef. 5 : 29v., 1 Kor. 6 : 15, 17, 19.
- e) Joh. 6 : 56v., id. 14 : 23, id. 15 : 4v., Gal. 2 : 20, Ef. 4 : 15v.
- f)

Verklaring van Vraag 76.

Nu komen wij aan de verklaring toe, van de betekende zaak in het Avondmaal Want het eten van het lichaam en het drinken van het bloed van Christus geschiedt niet lichamelijk, maar geestelijk; en houdt in: 1. dat wij geloven, dat Christus voor ons geleden heeft en gestorven is; 2. dat wij door het geloof vergeving der zonden en het eeuwige leven ontvangen; 3. dat wij met Christus verenigd worden door de Heilige Geest, Die in Christus en in ons woont; 4. dat wij door die Geest levendgemaakt worden.

(Bastingius, Lansbergen). Allereerst betekent het lichaam van Christus eten en Zijn bloed drinken: Zijn ganse lijden en dood met een vast vertrouwen des harten aannemen, en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen; door welke woorden aangeduid wordt: 1. De wijze waarop het vlees van Christus gegeten en Zijn bloed gedronken wordt, n.l. door het geloof. 2. Welk nut de gelovigen daardoor verkrijgen, n.l. de vergeving der zonden en het eeuwige leven.

Dat Christus' lichaam en bloed door het geloof gegeten en gedronken wordt, leert Christus in Joh. 6 : 35: „Ik ben het Brood des levens; die tot Mij komt, zal geenszins hongeren, en die in Mij gelooft zal nimmermeer dorsten.” En nadat Hij in vers 47 gezegd had: „Voorwaar voorwaar zeg Ik u: Die in Mij gelooft, heeft het eeuwige leven", zegt Hij daarna in vers 54: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven.” Daar ziet men nadrukkelijk, dat Christus Zelf het eten van Zijn lichaam en het drinken van Zijn bloed uitlegt als een komen tot Hem en een in Hem geloven.

Zo verstonden het de Kerkvaders ook. Augustinus zegt: „De woorden „tenzij dat gij eet het vlees van den Zoon des mensen" dienen figuurlijk opgevat te worden; daarin

wordt bevolen, dat men aan het lijden van Christus deel dient te hebben, en dat men liefelijk en profijtelijk bedenken en vasthouden moet, dat Zijn vlees voor ons gekruisigd en verwond werd." Evenzo, waar hij spreekt over de drieduizend mensen die door Petrus' prediking bekeerd werden, Hand. 2 : 41: „Het bloed dat zij zeer wredelijk vergoten hadden, hebben zij gelovig gedronken"; en: „Wat bereidt gij uw tanden en uw buik"? Dit is geen spijs voor de buik, maar van de Geest: Geloof en gij hebt gegeten." En ook Cyprianus zegt: „Zo dikwijls wij deze dingen doen, scherpen wij niet onze tanden om te bijten, maar wij breken en verdelen het heilige brood door een oprecht geloof" (Vgl. N.G.B., art. 35).

Ten tweede wordt daaronder verstaan de vereniging, die hoe langer hoe meer met het heilig lichaam van Christus plaatsheeft; hetgeen noodwendig volgt op het eten van Christus' lichaam. Want zoals de spijs en drank die op een natuurlijke wijze genuttigd worden, met ons lichaam verenigd, ja zelfs in ons vlees en bloed veranderd worden, evenzo verenigen ons ook het vlees en bloed van Christus, wanneer het door het geloof ontvangen en gegeten wordt, met Christus, zodat wij vlees worden van Zijn vlees en been van Zijn benen; zoals Christus Zelf deze verborgenheid verklaart in Joh. 6 : 56: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem."

Deze vereniging voltrekt zich niet in ons door een vermenging van onze substantie met die van Christus - zoals de Kapernaïeten grof dwalen - maar ze geschiedt door de Heilige Geest, Die tezamen in Christus en in ons woont. Want zoals de Heilige Geest het geloof werkt - zoals al eerder geleerd is - waardoor Christus in ons hart woont (zoals de Apostel in Ef. 3 : 17 zegt), zo is Hij ook de band van onze vereniging met Christus. Dit leert ons dezelfde Apostel in 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot enen Geest gedrenkt." Dat bevestigt ook Johannes in 1 Joh. 4 : 13, als hij zegt: „Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven en Hij, in ons, omdat Hij ons van Zijnen Geest gegeven heeft." De oude kerkvader Irenaëus heeft deze verborgenheid ook zo verstaan, als hij schrijft: „Zoals van droge tarwe geen deeg kan worden zonder vocht, en dus ook geen brood: zo kunnen wij, die velen zijn, niet één worden in Christus Jezus, zonder het water dat van Boven komt, n.l. de Heilige Geest."

En daarom kan deze vereniging niet verhinderd worden door het veraf liggen der plaatsen, al is het dat Christus in de hemel is en wij op de aarde zijn. Want zoals er tussen man en vrouw een zeer nauwe betrekking en vereniging is en blijft, zodat die twee één vlees zijn - ook al zijn ze door een verre afstand van elkaar verwijderd! zo kan (ook al kan geen enkel beeld deze verheven geestelijke verborgenheid volkomen tot uitdrukking brengen!) geen enkele plaats ons scheiden van de gemeenschap en vereniging, die wij met Christus' lichaam en bloed hebben.

Dus betekent het eten van Christus' vlees en het drinken van Zijn bloed niets anders dan geloven, dat wij om Zijn verdiensten in genade aangenomen worden, en door dat geloof vergeving der zonden ontvangen en met God verzoend worden; en dat Gods Zoon - het Woord! - Die de aangenomen menselijke natuur personeel met Zich verenigd heeft, in ons woont, en dat Hij ons met Zich en Zijn aangenomen natuur verenigt, door het feit dat Hij Zijn Heilige Geest in ons uitstort, door Wie Hij ons wederbaart en in ons weer het licht, de gerechtigheid en het eeuwige leven brengt, zoals dat in Zijn aangenomen natuur uitblinkt. Kortom, het vlees van Christus eten, betekent: 1. geloven, of door het geloof vergeving der zonden ontvangen; 2. met Christus verenigd, en het leven van Christus deelachtig worden, of aan Christus gelijkvormig worden door de Heilige Geest, Die in Christus én in ons enerlei zaken werkt.

Dit eten is onze gemeenschap met Christus, zoals de Schrift die leert, en die wij in de Geloofsartikelen belijden, n.l. de geestelijke gemeenschap met Christus. zoals die er is tussen de leden en het Hoofd, en tussen de ranken en de Wijnstok. Dit eten van Zijn vlees leert Christus in Johannes 6, en bevestigt dat in het Avondmaal door uiterlijke tekenen. En zó hebben ook de Kerkvaders dit „eten" uitgelegd, n.l. Augustinus, Eusebius, Nazianzenus, Hilarius, enz., zoals wij nog nader zullen zien. Daarom wordt op grond van de woorden van het Avondmaal, welke het eten van Christus' lichaam beloven, niet de verandering van het brood in het lichaam bevestigd - zoals de Rooms en leren - noch enige lichamelijke tegenwoordigheid noch een met de mond eten van Christus' lichaam in het brood; hetgeen door velen beweerd wordt.

Vraag 77. Waar heeft Christus beloofd, dat Hij de gelovigen zo zeker met Zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van deze drinkbeker drinken?

Antwoord: In de inzetting des Avondmaals, welke aldus luidt a): De Heere Jezus nam in de nacht in welke Hij verraden werd, het brood; en als Hij gedankt had, brak Hij het en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot Mijne gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook de drinkbeker na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed b); doet dat, zo dikwijls als gij die zult drinken, tot Mijne gedachtenis c). Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt. Deze toezegging wordt ook door de heilige apostel Paulus herhaald, wanneer hij spreekt d): „De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.”

- a) Matth. 26 : 26-28, Mark. 14 : 22-24, Luk. 22 : 19v., 1 Kor. 11 : 23v.
- b) Ex. 24 : 8, Hebr. 9 : 10-23.
- c) Ex. 13 : 9.
- d) 1 Kor. 10 : 16v.

Verklaring van Vraag 77.

De instelling van het Avondmaal bevestigt de waarachtige en zalige gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus. Daarom dient men de rechte betekenis van de instellingswoorden ijverig te onderzoeken. Vooral Mattheüs, Markus en Lukas geven ons die woorden weer, en bovendien worden ze ook krachtens openbaring des Heeren door Paulus onderwezen; en zijn weergave is nog volkomener dan die van de Evangelisten. Het is nuttig om de uitbeelding van deze instelling voor ogen te hebben.

MATTHEUS (hoofdstuk 26 : 26-28).

En als zij aten, nam Jezus het brood, en (eulogesas, dat is) gezegend hebbende, brak Hij het en gaf het den Discipelen en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam. En Hij nam den drinkbeker en (eucharistesas, dat is) gedankt hebbende, gaf hun dien, zeggende: Drinkt allen daaruit. Want dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden.

MARKUS (hoofdstuk 14 : 22-24).

En als zij aten nam Jezus brood en (eulogesas, dat is) als Hij gezegend had, brak Hij het en gaf het hun en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam. En Hij nam den

drinkbeker en (eucharistias, dat is)

gedankt hebbende, gaf hun dien; en zij dronken allen uit denzelve. En Hij zeide tot hen: Dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt.

LUKAS (hoofdstuk 22 : 19v.).

En Hij nam het brood en (eucharistias, dat is) als Hij gedankt had, brak Hij het en gaf 't hun, zeggende: Dat is Mijn lichaam hetwelk voor u gegeven wordt; doet dat tot Mijner gedachtenis. Desgelijks ook den drinkbeker na het Avondmaal, zeggende: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, hetwelk voor u vergoten wordt.

PAULUS (1 Kor. 11 : 23vv.).

Want ik heb van den Heere ontvangen hetgeen ik ook u overgegeven heb, dat de Heere Jezus in den nacht in welken Hij verraden werd, het brood nam; en (eucharistias, dat is) als Hij gedankt had, brak Hij het en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot Mijne gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook den drinkbeker na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed. Doet dat, zo dikwijls als gij dien zult drinken, tot Mijne gedachtenis. „Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.”

Hierover zullen wij in het kort enig licht doen schijnen.

De Heere Jezus. Dit is de Auteur en Insteller, naar Wie het ook „des Heeren Avondmaal" genoemd wordt. Daarom moeten wij erop letten, wat deze Heere gedaan, gezegd en bevolen heeft; zoals Cyprianus zeer schoon daaraan herinnert: „Is het dat wij alleen naar Christus moeten luisteren, dan moeten wij niet zozeer letten op hetgeen iemand vóór ons gemeend heeft, dat men doen zal, maar op wat Christus eerst gedaan heeft, Die vóór allen is" (Vgl. N.G.B., art. 35).

In de nacht in welke Hij verraden werd. Deze bijzondere omstandigheid wordt door Paulus hierbij gevoegd, en wel om gewichtige redenen:

Allereerst, opdat zo in ons een grotere aandacht en opmerking gewekt zou worden, hoe ernstig n.l. Christus ons dit Zijn Avondmaal bevolen wil hebben, omdat Hij het in het uur van Zijn dood ingesteld heeft, wanneer men niet dan over zeer ernstige dingen pleegt te spreken en te handelen.

Ten tweede, opdat Hij ons zo zou opleiden tot hetgeen door deze handelwijze betekend wordt. Want toen Christus zou gaan sterven, heeft Hij dit voor de Kerk a.h.w. tot een gedenkteken ingesteld, en dat het Nieuwe Testament genoemd.

Ten derde, opdat wij zouden weten, dat Christus - toen Hij bij het laatste eten van het paaslam Zijn Avondmaal instelde - heeft willen te kennen geven, dat er thans een einde gemaakt werd aan de vroegere offeranden, en dat Hij, na het oude sacrament te hebben afgeschaft, daarvoor weer een nieuw in de plaats gesteld heeft; en dat sacrament zou de gelovigen betekenen, dat het Lam Gods niet nog zou geslacht worden voor de zonden van het menselijke geslacht - hetgeen het Pascha betekende -, maar dat Het nu geslacht is. Want hoewel Christus het Avondmaal instelde, toen Hij nog niet geslacht was, stond toch de slachting vlak voor de deur, en werd Hij enkele uren later gekruisigd. Daarom moest het Avondmaal later betekenen, dat Christus nu geslacht is.

Nam Hij het brood. Dit was ongezuurd brood om te eten, zoals zij toen aan tafel aten. Want het paaslam werd toen gegeten, waarbij men geen zuurdesem gebruiken mocht. Daarom is het bij toeval geschied, dat bij de instelling des Avondmaals door Christus ongezuurd brood gebruikt werd; en daarom behoort deze omstandigheid thans evenmin meer bij het Avondmaal, als de omstandigheid van de avond(tijd), toen het ingesteld werd. Ook kan men hieruit niet concluderen, dat er bij het Avondmaal ongezuurd brood gebruikt moet worden, aangezien Christus met Zijn voorbeeld geenszins wilde voorschrijven, hoe wij een bepaald brood dienen te bakken of te gebruiken bij Zijn Avondmaal. Intussen wordt toch het brood bij het Avondmaal des Heeren, van welke aard het dan zijn moge, door het gebruik onderscheiden van gewoon brood. Want het wordt genuttigd als voedsel, niet voor het lichaam, zoals het gewone brood, maar voor de ziel, d.w.z. tot bevestiging van het geloof en van de vereniging met Christus.

En men dient er wel op te letten, dat Christus het brood van de tafel nam, n.l. met Zijn lichamelijke handen. Dus heeft Hij niet Zijn eigen lichaam genomen of alleen, of met, in of zonder het brood, behalve dan op sacramentele wijze. Want Zijn lichaam lag niet op de tafel, maar zat aan de tafel. En als Hij gedankt had. Mattheüs en Markus gebruiken voor het brood het Griekse woord „eulogesas”, d.w.z. toen Hij, gezegend had, en voor de drinkbeker „eucharistesas”, d.w.z. toen Hij gedankt had; welk woord Lukas en Paulus ook van het brood gebruiken. Daarom betekent hier zegenen en danken hetzelfde. Onder dit woord schuilt dus niet de verborgenheid van de toverachtige consecratie der tekenen, zoals de Rooms en verzinners Christus heeft dus gezegend, d.w.z. gedankt, niet het brood, maar de Vader, n.l., voor de geestelijke weldaden, d.w.z. voor de verzadiging der zielen, te weten omdat Zijn leraarsambt nu op aarde volbracht was en de tijd gekomen was om tot verlossing der uitverkorenen te sterven, of omdat het voorbeeldende Pascha nu afgeschaft was, nu het waarachtige en betekende of voor- afgeschaduwde Pascha zou gehouden, en het gedenkteken daaraan in de Kerk ingesteld zou worden, of tenslotte voor de wonderlijke verzameling en bewaring der Kerk.

Brak Hij het. Namelijk het brood, dat Hij van de tafel genomen, in stukken gebroken en onder velen uitgedeeld heeft. Niet Zijn lichaam, als onzichtbaar onder het brood verborgen, 1 Kor. 10 : 16: „Het brood dat wij breken”, enz. En Hij heeft het brood gebroken, niet alleen om uit te delen, maar ook om te betekenen:

1. De pijn(lijkheid) van Zijn lijden en de (los)scheuring van de ziel, van Zijn lichaam.
2. De gemeenschap van velen aan Zijn éne lichaam.
3. De band der redelijke liefde en de vereniging dergenen, die samen dit brood deelachtig worden. En daarom zegt Paulus in 1 Kor. 10 : 17: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.” Daarom is het breken van het brood niet alleen de uitdeling, maar ook een in stukken breken. Want de Evangelisten zeggen duidelijk: „Hij brak en gaf het.” En het breken is gedaan niet alleen op de wijze van het Joodse volk of van de Geest, maar als een ceremonie die bij dit sacrament behoort.

Daarom moet het breken van het brood, bij het bedienen van het Avondmaal gebruikt en gehandhaafd worden:

1. om het voorbeeld en bevel van Christus: „Doet dit”;
2. om het gezag van de Apostolische kerk, welke deze manier van doen ook gehandhaafd heeft, zodat zij de gehele bediening van het Avondmaal daarnaar „het brood breken” noemde;
3. tot onze vertroosting, opdat wij zouden weten dat het lichaam van Christus zo zeker voor ons gekruisigd is, als dat brood stellig voor onze ogen gebroken wordt;

4. opdat uit het hart der mensen zou weggenomen worden het toverachtige verdichtsel der transsubstantiatie of consubstantiatie, d.w.z. dat het brood wezenlijk veranderd zou worden in het lichaam van Christus, of dat het onder het brood verborgen zou zijn.

Neemt, eet. Dit bevel betreft niet slechts de discipelen, maar tevens de ganse Kerk onder het Nieuwe Testament. Daaruit blijkt:

1. dat de Paapse mis, waarin de mis-dienaar de gemeente niet geeft te ontvangen en te eten, het Avondmaal des Heeren niet is, maar een waar apenspel;
2. dat wij geen ledige aanschouwers moeten zijn van het Avondmaal, maar dat wij ook ontvangen en eten moeten;
3. dat het Avondmaal des Heeren uitsluitend gevierd mag worden in een bijeenkomst, waar er zijn die ontvangen en eten;
4. dat het Avondmaal een teken der genade is van Gods kant, Die ons bepaalde weldaden geeft, die wij met het geloof aanvaarden, zoals wij de tekenen met de hand en mond ontvangen.

Dit is Mijn lichaam, dat voor u, enz. De letterlijke betekenis is: „DIT”, d.w.z. dit brood dat Ik met de handen draag, breek en uitdeel (want zo legt Christus Zelf het woordje „DIT” daarna uit: „Deze drinkbeker”; enz.; en de apostel Paulus: „Het brood dat wij breken, is een gemeenschap” enz., en: „Zo dikwijls als gij van dit brood eet” enz.) is Mijn lichaam, namelijk Mijn waarachtig en natuurlijk lichaam, dat voor u overgegeven en gebroken wordt. Dit is de letterlijke betekenis die, wanneer men ze in letterlijke zin en zonder enige figuurlijke manier van spreken opvat, niet anders verstaan kan worden dan als volgt: Het wezen van dit brood is het wezen van Mijn lichaam. Maar om Christus' woorden zo op te vatten, is ongetwijfeld zeer ongerijmd. Want het brood is een klomp deeg zonder leven, van tarwe gemaakt en gebakken, en het is met het Woord niet persoonlijk verbonden. Daarentegen is Christus' lichaam een levende zelfstandigheid, geboren uit een maagd en personeel verenigd met het Woord. Dus noemt Christus dit brood Zijn waarachtige en natuurlijke lichaam door een figuurlijke manier van spreken, die voor de sacramenten meermalen gebruikt wordt, door aan het teken de naam van de betekende zaak toe te kennen, omdat Hij dit brood verordineerd heeft tot een teken of sacrament van Zijn lichaam. In die zin legt ook Augustinus dit eenvoudig en naar waarheid uit: „De Heere heeft niet gearzeld te zeggen: Dit is Mijn lichaam, toen Hij een teken van Zijn lichaam gaf.” Het zij dus verre van ons te geloven, dat Christus - toen Hij sprak: „Dit is Mijn lichaam” - het brood veranderde of wilde veranderen in Zijn lichaam. Want dan zou het brood in het Avondmaal niet Christus' lichaam zijn, dat voor ons is overgeleverd. Het zij er ook verre van om te geloven, dat Christus - toen Hij het brood nam en sprak: „Dit is Mijn lichaam!” - Zijn lichaam onzichtbaar in het brood, genomen en gegeven heeft. Want toen Hij die woorden sprak, was Zijn lichaam niet onzichtbaar in het brood, maar zat Hij zichtbaar aan tafel en sprak tot Zijn discipelen. En de woorden zelf zijn hiermee ook in strijd. Want Hij sprak niet: „In dit brood is Mijn lichaam”, of: „Dit brood is, of bevat Mijn onzichtbare lichaam.” Deze verzinsels worden weerlegd met de woorden: „dat voor u overgegeven wordt.” Maar over de betekenis van die woorden zal nog meer gezegd moeten worden.

Laat men er thans maar (goed) op letten, dat deze woorden de woorden der belofte zijn, die bij dit sacrament gevoegd wordt, waardoor wij erin onderwezen worden, wat het brood bij dit gebruik is, n.l. het lichaam van Christus, d.w.z. wat Christus aan hen die dit brood eten en de belofte geloven, voordraagt en geeft, n.l. Zijn lichaam, of Zijn vlees dat Hij beloofd had (Joh. 6 : 51) te geven voor het leven der wereld. Want dit is

geen andere, maar dezelfde belofte van het levendmakende vlees van Christus, en het zaligmakende eten daarvan. Alleen komt hier de sacramentele ceremonie bij, waardoor de belofte bekleed en verzegeld wordt; alsof Christus zei: *Ik heb in het Evangelie het eeuwige leven aan allen beloofd, die Mijn vlees eten en Mijn bloed drinken zullen. Nu, zo bevestig Ik deze belofte met een uiterlijke ceremonie, opdat later allen die deze belofte geloven en dit brood eten, zonder enige twijfel vast geloven en verzekerd zijn, dat zij waarachtig Mijn vlees eten, dat voor het leven der wereld overgegeven is, en dat zij het eeuwige leven hebben.*

Daarom is dit brood, met deze belofte gebroken, het sacrament van het lichaam van Christus, en Zijn gebroken lichaam is de betekende zaak van dit sacrament. En deze twee zaken, n.l. het teken én de betekende zaak, zijn in dit sacrament samen verbonden, niet door een natuurlijke samenvoeging of door een lichamelijk zijn of schuilen van het één in het ander, veel minder nog door een transsubstantiatie, d.w.z. door een verandering van het één in het ander, maar door de betekening, verzegeling en schenking van het één door het ander; of door een sacramentele vereniging, waarvan de band dezelfde belofte is, die bij het brood gedaan werd, én die geloof vroeg van hen, die het gebruiken. Daaruit blijkt duidelijk, dat deze zaken, bij een wettig gebruik wel steeds samengevoegd, gegeven en ontvangen worden, maar niet zonder geloof aan de belofte, wanneer het aanziet en aangrijpt de beloofde zaak, die in dit sacrament aanwezig is; en wel: niet in het teken, als in een vat, maar in de belofte, welke het beste deel en a.h.w. de ziel is van het sacrament. Want wij dwalen zeer, wanneer wij zeggen dat het lichaam van Christus in het sacrament niet is, als het niet (ook) in het brood is, alsof het brood alleen, zonder de belofte, het sacrament of het voornaamste deel van het sacrament zijn zou.

Welnu, dit geloof en dit aangrijpen van de betekende zaak in de belofte door het geloof, is dat eten van Christus' vlees, zoals dat door Hem beloofd werd in Johannes 6; hetgeen niet een lichamelijk eten of een ingaan van Zijn lichaam in ons lichaam betekent, maar een geestelijke gemeenschap met Christus is, waardoor Hij in ons blijft en wij in Hem; zoals Hij zegt in Joh. 6 : 56: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem“; zoals al eerder, bij de verklaring van Vraag 76 uiteengezet werd. Dat voor u gegeven wordt. Voor u, n.l. Mijn discipelen, en voor velen (zoals van het vergieten van het bloed bij Markus gezegd wordt), d.w.z. voor alle uitverkorenen; alsof Hij zeggen wilde: tot zaligheid van u en van de gehele Kerk. Paulus spreekt in plaats van „gegeven“ van „gebroken.“ Dat is een figuurlijke spreekwijze, bij de sacramenten gebruikelijk, door n.l. aan de betekende zaak toe te schrijven wat aan het teken eigen is, opdat Hij ons aan de betekenis van deze ceremonie zou herinneren. Want zoals het brood in het Avondmaal gebroken wordt, zo is Christus aan het kruis gebroken door de (los)scheuring van de ziel van het lichaam, en door de vreselijke pijnen in beide.

Doet dat. Dit is een bevel, dat men deze ingestelde ceremonie onderhouden moet. Dit, n.l. hetgeen gij gezien hebt dat Ik gedaan heb, moet ook gij later in de Gemeente doen, als zij vergaderd is: neemt het brood, dankt, breekt, deelt het uit en eet, enz. Hij bedoelt en beveelt daarmee de gehele handeling of bediening van het Avondmaal, en wel voor de gelovigen en niet voor de Joden die Hem zouden kruisigen.

Tot Mijn gedachtenis. Het doel waartoe het Avondmaal gevierd moet worden, is de gedachtenis aan Christus. En dat is niet slechts een denken, gedachtenis of overdenking der Historie, maar vooral geloof en dankbaarheid. Want het geloof is een gedenken aan, en toepassing van Christus' dood en weldaden; de dankbaarheid is een

gedenken aan, en grootmaking van Zijn liefde jegens de Gemeente. Daarom is dus het Avondmaal door Christus ingesteld, opdat het een gedenkteken zou zijn, d.w.z. een vermanend sacrament, waardoor ons in gedachtenis gebracht wordt, door welk een verschrikkelijke dood en door welke grote pijnen Hij ons zulke grote goederen verkregen heeft. Dus worden wij daardoor opgewekt tot publieke grootmaking ervan en tot dankzegging. Want in het Avondmaal herinnert Hij ons niet alleen aan ons ambt - zoals sommige dwaalgeesten beweren - maar herinnert Hij ons allereerst aan de weldaden van Christus, en dan pas aan ons ambt. Want het Avondmaal leert ons allereerst, dat Christus ons dit gedenkteken om Zijns Zelfs wil geeft als een onderpand van Zijn liefde en weldaden, daarna vermaant het ons ook tot dankbaarheid. Want wij zouden niet dankbaar kunnen zijn, als wij geen weldaden ontvingen. Dit is dus de betekenis. „Doet dit tot Mijn gedachtenis”, alsof Hij zeggen wilde: Als gij dit doet, overdenkt dan Mijn weldaden; weldaden die Ik door deze ceremonie u in gedachten breng en verzegel, en dankt Mij er dan voor met een openbare belijdenis voor God en Zijn heilige Engelen.

Drinkt allen daaruit. Dit bevel dient men te plaatsen tegenover de kerkroef van de paus, die de leken de drinkbeker ontnemt; alsook tegenover het verzinsel van de roomse bedriegers, die beweren dat het bloed, ander de gedaante van het brood, met het lichaam samen vergezeld gaat; hetgeen zij concomitantia noemen. Want Christus wil, dat zij allen zullen eten én drinken. Daarentegen wil de paus, dat zij niet allen drinken, maar uitsluitend de priesters; en dat de leken - zoals hij ze noemt - uitsluitend zullen eten, omdat zij al etende, ook tegelijk drinken. Maar die onbeschaamdheid wordt door Christus' bevel „Drinkt allen” weerlegd.

De Rooms-katholieken komen hier met enkele beuzelingen aanzetten, en zeggen: Dit bevel behoort alleen de aanwezige discipelen toe, die priesters en geen leken waren. Maar

1. zij maken hier geheel ten onrechte van Christus' discipelen mispapen.
2. Er bestaat in de Schrift geen onderscheid tussen priesters en leken. Want volgens haar zijn alle gelovigen priesters van God, Openb. 1 : 6: „Die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en Zijnen Vader”; 1 Petrus 2 : 5: „Zo wordt gij ook zelf als levende stenen gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus.”
3. Door zulk een schijn zou geheel het Avondmaal aan de leken ontnomen worden, en vooral aan de vrouwen, n.l. als het waar was, dat uitsluitend dat geslacht (= sexe) der mensen tot het Avondmaal toegelaten mag worden, dat bij het eerste Avondmaal (aanwezig) was.

En het verzinsel van de concomitantia, d.w.z. dat het bloed met het lichaam onder de gedaante van het brood vergezelschap is, is niets anders dan een goddeloze verbloeming van de kerkroef; en die weerlegt Christus Zelf, wanneer Hij duidelijk het brood als Zijn gekruisigd lichaam en duidelijk de drinkbeker als Zijn vergoten, en van het lichaam afgescheiden bloed, aan Zijn discipelen te eten en te drinken geeft, en gebiedt dat dit later aan allen apart gegeven zal worden.

Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament. Het Griekse woord diathèkè komt overeen met het Hebreeuwse woord Berith, dat verbond of verdrag betekent. Ook wordt het gebruikt voor een testament of uiterste wil van de testamentmaker, Hebr. 9 : 16. Maar dat het hier meer een verbond dan een testament betekent, wijst het bijgevoegde woordje nieuwe aan, door welk woord een tegenstelling tot het Oude Verbond

gemaakt wordt. En het verbond Gods is de belofte van het Evangelie der verzoening en genade, door en om Christus' wil. Dit verbond, of deze genade-belofte, was vroeger oud, zolang de Messias verwacht werd, Die geboren zou worden uit Abrahams zaad, en het werd bevestigd door het bloed, enerzijds van het Paaslam, en anderzijds van de andere slachtoffers, Ex. 12 : 13 en 24 : 8, Hebr. 9 : 18 en 22. Maar omdat de Messias nu gekomen is en de voorbeelden door Hem vervuld zijn, is het Oude Verbond afgeschaft en het Nieuwe ervoor in de plaats gekomen, nu de prediking der genade die geschiedde omwille van de Messias Die nog komen moest veranderd is in een prediking der genade omwille van de thans gekomen Messias. Want hoewel het inderdaad slechts één verbond is en er te allen tijde slechts enerlei verzoening met God is, toch is het Nieuwe Verbond een ander (verbond) dan het Oude, hoewel niet wat betreft de wijze van belofte en bevestiging. Want omdat onder het Oude Verbond de verzoening eertijds beloofd was door de Messias, Die nog komen moest, en omdat deze belofte bevestigd was door het bloed van bokken of kalveren, Hebr. 9 : 12, zo getuigt Christus, toen Hij Zijn Avondmaal tot een Nieuw Verbond instelde, dat van nu af de verzoening der gelovigen vastgehecht zal zijn om Zijn vergoten bloed. Daarom is het Nieuwe Testament of Verbond niets anders dan een vernieuwde verbinding, of die op een nieuwe wijze, d.w.z. door het bloed van Christus bevestigd en vervuld is.

Maar hoe kan de drinkbeker dit Nieuwe Verbond of deze nieuwe verzoening met God zijn?

Voorwaar, men kan niet ontkennen dat hier twee figuurlijke uitdrukkingen samengaan. Want onder de drinkbeker wordt verstaan hetgeen in de drinkbeker is, n.l. de wijn. Dus is dit een figuurlijke wijze van spreken, waarbij hetgeen iets bevat (de beker), genomen wordt voor de inhoud. En daarnaast wordt door een andere figuurlijke uitdrukking - maar die toch gebruikelijk is voor de sacramenten! - het eigen werk van de betekende zaak aan het teken toegekend. Want een houten, glazen, zilveren of gouden drinkbeker kan in eigenlijke zin niet het Nieuwe Verbond of de verzoening met God genoemd worden, dan alleen door betekening, n.l. wat betreft het feit, dat het een teken is van het Nieuwe Verbond, dat ons de verzoening met God door Christus' bloed, en de vereniging met Christus verzegelt; of wat betreft het feit, dat de ceremonie des Avondmaals betuigt, dat wij met God verzoend zijn door en om het vergoten bloed van Christus, wanneer wij deze weldaad met waar geloof omhelzen.

... in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt tot vergeving der zonden. Het bloed van Christus betekent Zijn dood. Daarom betekent de uitdrukking „in het bloed van Christus“: in de dood, of om de dood van Christus; ook wijst het bloed op de verdienste van Christus, waarom wij - wanneer ze met een waarachtig geloof aangenomen wordt - vergeving der zonden ontvangen. En dat wordt hier het bloedvergieten genoemd. Het duidt niet op het lichamelijke drinken ervan, of het gedane werk.

Want zo dikwijls als gij van dit brood zult eten. Dus moet het Avondmaal dikwijls herhaald worden, enerzijds om het bevel van Christus en van de Apostelen, anderzijds om het doel waartoe het ingesteld is, n.l. tot gedachtenis van Christus en Zijn weldaden, die dikwijls verhaald dienen te worden. Verkondigt de dood des Heeren, n.l. door inwendig met het hart te geloven en uitwendig met de mond te belijden en groot te maken; alsof hij zeggen wilde: Geloof dat Christus gestorven, ja ook voor u gestorven is; belijdt dit bovendien in het publiek voor alle mensen.

Totdat Hij komt. Dus zal de viering van het Avondmaal des Heeren voortduren tot aan het einde der wereld, en men heeft geen nieuwe godsdienstvorm te verwachten voor de

oordeelsdag; zoals er geschreven is in 1 Petrus 1 : 25: „Maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid; en dit is het Woord dat onder u verkondigd is", en Openb. 2 : 25: „Hetgeen gij hebt, houdt dat, totdat Ik zal komen." Daarom is Mohammed een godslasteraar, die een andere godsdienst verzonnen heeft. En de paus en de monniken zijn ook godslasteraars, die het Avondmaal des Heeren veranderd hebben in een waar apenspel, n.l. in de Mis. Ook leert het gebruik van het Avondmaal, dat Christus nog niet gekomen en naar het lichaam nog niet op aarde aanwezig is.

De instellingswoorden, zoals wij die nu verklaard hebben, krijgen nog nader belichting uit de woorden van de Apostel, die wij nu nog kort zullen uitleggen.

Verklaring van Paulus' woorden in 1 Kor. 10 : 16v.

„De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één brood deelachtig zijn.”

De drinkbeker der dankzegging. Dat „eulogia" en „eucharistie", d.w.z. zegening en dankzegging, in deze handeling één en hetzelfde betekenen, blijkt uit de overeenkomst met de Inzettingenwoorden. Daarom heet hij de drinkbeker der zegening of dankzegging, omdat hij tot dat doel ontvangen wordt, dat wij Christus danken zouden voor Zijn lijden en dood, of om bij het gebruik daarvan te denken aan de weldaden van Christus en Hem daarvoor te danken.

Is de gemeenschap des bloeds van Christus. Gemeenschap is een zaak die aan velen gemeen is, of een gelijkelijk deelhebben aan één gemeenschappelijke zaak. Dus is de gemeenschap aan Christus, aan de éne Christus met al Zijn weldaden, aan alle gelovigen gemeen; of ze is een geestelijk gezelschap der gelovigen met Christus, zoals de leden met het Hoofd en de ranken met de Wijnstok, Joh. 15 : 1, Ef. 5 : 1, 1 Joh. 1 : 3. Daarvan belijden wij in de Geloofsartikelen: „Ik geloof de gemeenschap der heiligen." En het brood en de drinkbeker des Avondmaals zijn de gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus, in dezelfde zin, als de drinkbeker het Nieuwe Testament is, d.w.z. door een figuurlijke spreekwijze, die bij de sacramenten gebruikelijk is. Want dit zijn tekenen van onze gemeenschap met Christus' lichaam en bloed, of met Christus Zelf en Diens weldaden. Want uitwendige en lichamelijke zaken zijn of kunnen eigenlijk geen innerlijke en geestelijke gemeenschap genoemd worden. En dit uiterlijke eten getuigt ervan, dat Christus' lichaam en bloed en al Zijn verdiensten de gelovigen werkelijk gemeen gemaakt of meegedeeld worden, zodat zij én met Christus én onder elkaar één lichaam worden. Daarom verklaart de Apostel in het kort, dat deze gemeenschap daarin bestaat, dat wij velen één lichaam zijn, d.w.z. dat Christus het Hoofd is en wij de leden zijn. Hieruit wordt besloten, dat de gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus, waarover de Apostel spreekt, geenszins een mondeling eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus is, zoals sommigen willen beweren.